

ZÁMECKÁ KNIHOVNA HEŘMANŮV MĚSTEC: PRÁZDNIHOVÁ ČETBA ŽEN Z RODU KINSKÝCH¹

MONIKA VEVERKOVÁ

Abstrakt: Knižní fond ze zámku v Heřmanově Městci, který od roku 1828 patřil knížecí větvi rodu Kinských, čítá jen něco málo přes 1000 svazků. Obsahově se jedná o „prázdninovou“ četbu, především francouzské, německé a anglické romány a povídky 19. století. Doplnuje ji několik starších titulů přivezených z pražské knihovny v paláci Kinských, pod jejíž správu knihovna z Heřmanova Městce spadala, jak dokládají pražské katalogy. Překvapivé by se mohlo zdát značné zastoupení autorek žen. Vysvětlení je však nasnadě; více než polovina provenienčních záznamů v knihách patří ženám z rodu Kinských, zejména hraběcí větve ze zámku Sloup v Čechách. Celkově byly zjištěny provenienční znaky 24 identifikovaných majitelů, z toho 12 žen, 8 mužů a 4 rodových knihoven.

Klíčová slova: Kinští z Vchynic a Tetova, zámecké knihovny, knižní provenience, čtenářství, ženská četba.

Knižní fond zámecké knihovny Heřmanův Městec patřil knížecí větvi rodu Kinských z Vchynic a Tetova.² Není rozsáhlý, má jen něco málo přes 1000 svazků, ani nijak obsahově výjimečný. Byl však opravdu používán, o čemž svědčí četné provenienční znaky jednotlivých členů rodiny, a to zejména žen.

Panství Heřmanův Městec koupil v roce 1828 Rudolf šestý kníže Kinský, za úpravou zámku a vznikem slavného hřebčína stojí jeho syn Ferdinand Bonaventura Kinský. Poslední majitelé z rodu Kinských odešli v roce 1940 do Argentiny. Po válečných peripetiích, kdy zámek obsadila nejprve německá, pak ruská armáda, byl rodu vyvlastněn na základě Benešových dekretů. Do roku 1948 sloužil jako letní sídlo ministerstva zahraničních věcí a od roku 1952 do současnosti je v zámku domov důchodců.³ Knižní fond byl roku 1955 předán Československé akademii věd.⁴ V letech 1972 a 1980 byla knihovna ve dvou várkách předána do Knihovny Národního muzea, kde byla nejprve uložena do třetí místnosti Knihovny Kinských v paláci na Staroměstském náměstí a druhá várka se pod správou Oddělení zámeckých knihoven později dostala do depozitáře v Terezíně. Mojí snahou je obě rozdělené části zámecké knihovny Heřmanův Městec opět spojit. Prozatím se to podařilo alespoň virtuálně v podobě tohoto příspěvku.

1 Článek vznikl v rámci projektu NAKI DH23P03OVV058 Kořeny a plody evropské vědy v českých, moravských a slezských historických knihovnických fondech finančně podpořeného Ministerstvem kultury České republiky.

2 Za poskytnutí rodokmenu knížecí i hraběcí větve rodu Kinských děkuji PhDr. Petru Maškovi.

3 *Heřmanův Městec, Zámek a park*. Online. [cit. 2024-07-04]. Dostupné z: <https://www.hermanuv-mestec.cz/kos-2024-04/zajimava-mista-a-okoli/zamek-a-park/>

4 Zde získala část knih signaturu Základní knihovny ČSAV a část razítko NGGS Praha (Národní galerie grafická sbírka). Za pomoc s určením razítka děkuji PhDr. Martině Horákové z Knihovny Národní Galerie.

Jak již bylo výše naznačeno, nejedná se o rozsáhlou univerzální knihovnu, tu měli Kinští v pražském paláci,⁵ ale o knihovnu tzv. příruční s četbou na „prázdny“. Její rozsah se určuje poměrně problematičticky, protože zatímco část uložená v pražském paláci Kinských je signována po svazcích a obsahuje 433 děl v 811 svazcích, tak část uložená v Terezíně je signována po dílech, kterých obsahuje 242 ve zhruba 300 svazcích; celkem tedy 675 děl v cca 1111 svazcích. V obsahovém i provenienčním rozboru budu informace vztahovat k literárním dílům nikoliv k počtu svazků.

Zhruba polovinu knihovny tvoří francouzská literatura 17. až 19. století, počínaje Molièrem, La Fontainem a Voltairem, pokračuje díly A. Dumase, H. de Balzaca či J. Verna a konče M. Prévostem. Často v podobě souborných vydání děl či ucelených řad, např. paperbacková edice *Choix de lecture française pour service de bibliothèque portative* vydávaná ve 20. letech 19. století v Budapešti⁶ či obdobný počín z 50. let z Bruselu.⁷ Nechybí ale ani první vydání děl z Paříže.⁸ Německá literatura se množstvím blíží dílům francouzským a zahrnuje stejné časové období. Básně J. G. Herdera a F. Schillera, povídky E. T. A. Hoffmanna a hry G. E. Lessinga se vyskytují jak v souborech děl, tak v samostatných vydáních. V originále se v řádu několika desítek svazků objevuje literatura anglická, zejména básně G. Byrona, povídky W. Scotta a Ch. Dickense a ve dvou překladech do němčiny i díla Američana J. F. Coopera. Jednotlivinami je zastoupena literatura ruská (I. Turgeněv, L. N. Tolstoj a F. M. Dostojevskij) a polská (H. Sienkiewicz), samozřejmě v překladech. Z českých děl můžeme uvést pouze *Geschichte von Böhmen* F. Palackého a dva česko-německé slovníky.⁹ Díla naučného charakteru zastupuje zejména cestopisná literatura, jak v podobě kapesních průvodců, tak objemných obrazových publikací. Ilustrovaná bible a několik obrázkových dětských knih¹⁰ dokresluje obsahový přehled knihovny. Nejmladší knihy pocházejí z 30. let 20. století, naopak nejstarší jsou dvě vydání z konce století 16. Jedna z nich patří mezi desítku knih v latině, které byly převezeny do Heřmanova Městce z pražské knihovny Kinských a nesou stále její signaturní lístek.¹¹

5 Více o pražské knihovně Kinských zde: BASTLOVÁ, E. *Collectio operum, musicalium quae in Bibliotheca Kinsky adservantur*. Praeae: Národní knihovna ČR, 2013; ČERMÁKOVÁ, M. František Ladislav Čelakovský a Knihovna Národního muzea. In: *Problematika historických a vzácných knižních fondů Čech, Moravy a Slezska*. Brno: Sdružení knihoven České republiky, Státní vědecká knihovna v Olomouci, 1999, s. 69–74; KOLDOVÁ, M. Pražská palácová knihovna knížat Kinských. *Ikaros* [online]. 2007, ročník 11, číslo 3 [cit. 2024-08-28]. Dostupné z: <http://ikaros.cz/node/12450>; PORZEROVÁ, A. *Dějiny knihovny hrabat Kinských v Praze na Staroměstském náměstí*. Katedra knihovnictví, FF UK, 1970; TOBOLKA, Z. V. Bibliothéka knížat Kinských v Praze. In: *Zlatá Praha 1905*, roč. XXII, s. 465–466; VACULÍNOVÁ, M. Knihovna Kinských. In: *Národní muzeum Praha. Průvodce: Knihovna Národního muzea*. Praha: Národní muzeum, 1999, s. 17–18; VRCHOTKA, J. – ŠIMÁKOVÁ, J. *Katalog prvotisků Knihovny Národního muzea v Praze a zámeckých a hradních knihoven v České republice*. Praha: KLP, 2001.

6 Vydávalo nakladatelství Conrada Adolfa Hartlebena.

7 Jedná se o edici „Collection Hetzel“ editora Piere-Julea Hetzela vydávající od roku 1852 v Bruselu a Lipsku autorizovaná díla současných francouzských spisovatelů pro mimofrancouzský trh (Édition autorisée pour la Belgique et l'Étranger, interdite pour la France).

8 DUMAS, Alexandre st. *Le tulipe noir*. Paris, 1850; DUMAS, Alexandre ml. *Contes et nouvelles*. Paris, 1853.

9 THÁM, K. I. *Neuestes möglichst vollständiges, und zweckmässig eingerichtetes böhmisch-deutsches und deutsch-böhmisches Taschenwörterbuch*. Praha, 1818; FRANTA ŠUMAVSKÝ, J. *Deutsch-böhmisches Wörterbuch*. Praha, 1844–1846.

10 Zajímavé jsou zejména tři knížky příběhů hadrové panenky Golliwogg americké komiksově autorky a kreslířky Florence Kate Upton (1873–1922) z přelomu 19. a 20. století.

11 Celkem 16 svazků obsahuje pražský signaturní štítek. Několik knih má ještě slepotiskové razítko s opisem „BIBLIOTHECA PRAG: PRINCIP: DE KINSKY“.

Jaký byl vlastně vztah knihovny v Heřmanově Městci k pražské sbírce knížat Kinských? Z druhé poloviny 19. století máme v podobě soupisů doklady o poměrně čilém pohybu knih mezi oběma sídly.¹² První doložená várka knih putovala z Prahy do Heřmanova Městce až v roce 1868, kdy bylo v 10 zásilkách odesláno 886 knih. Většina z nich pocházela z pražské palácové knihovny, o čemž svědčí soupisy se signaturami z této knihovny. A téměř všechny se do ní opět do konce roku vrátily, což na seznamech potvrzuje podpisem ze 30. listopadu 1868 Friedrich Wünscher, zahradní ředitel a zřejmě občasný knihovník knížat Kinských.¹³ Soupisy knih, putujících z Prahy do Heřmanova Městce a naopak, máme dochované ještě pro léta 1869–1878, vše podepsané F. Wünscherem. V těchto letech se již počet přesouvavých knih pohyboval kolem stovky za rok. Kinští si ovšem kupovali i nové knihy, časopisy a grafiky, které nejprve přišly do Heřmanova Městce a až poté putovala část z nich do Prahy. Jim bylo určeno místo ve skříni 78,¹⁴ později ještě ve skříních 76 a 77. Odtud byly knihy po zkatalogizování a přiřazení signatury přesouvány do polic na galerii.¹⁵ Z roku 1900 je dochován *Verzeichniss jener Bücher aus der Fürstl. Kinskyschen Prager Bibliothek welche in Wien, Heřmanmestec und Chotzen sich befindet oder gänzlich fehlen*, z nichž většina byla do pražské knihovny vrácena.¹⁶ Jak dokládají soupisy, Kinští považovali za hlavní knihovnu tu v pražském paláci, ale poměrně hojně knihy převázeli na svá další sídla – do Vídně, Chocně a Heřmanova Městce.

V názoru na celistvost nyní rozdělené zámecké knihovny mě utvrzuje též původní označení signaturami napříč oběma částmi.¹⁷ Nacházím zde dvě původní signaturové řady. Jednu tvořenou velkým písmenem a dvěma čísly oddělenými lomítkem napsanou nejčastěji tužkou na začátku knihy, jež se objevují v knihách patřících příslušníkům knížecí větve rodu. Neúplně dochované štítky s prostými čísly na hřbetech knih patří jedné z majitelek z hraběcí větve sídlící na panství Sloup v Čechách.¹⁸

Tím se konečně dostávám k hlavnímu tématu tohoto článku, kterým je vlastnická provenience knih. Věnuji se pouze provenienčním znakům z doby držení knihovny rodem Kinských, novodobí správci knihovny byli zmíněni v úvodu. V knihách se objevují provenienční znaky 24 identifikovaných majitelů, z toho 12 žen, 8 mužů a 4 rodových knihoven. Více než 60% knih obsahuje svisle oválné modře tištěné razítko se znakem rodu Kinských s řádem zlatého rouna, knížecí korunkou a opisem „BIBLIOTHEK HEŘMANMĚSTEC“ (obr. 1). Kromě tohoto institucionálního razítka mají knihy individuální provenienční znaky

12 V Knihovně Kinských v Praze se nachází několik krabic archivních materiálů souvisejících s chodem knihovny. Inventurní čísla neobsahují, vše je uloženo ve skříni 75.

13 TLUSTÝ, J. *Významní pražští zahradníci 19. století*. Klub za starou Prahu. Online. [cit. 2024-07-04]. Dostupné z: <https://www.zastarouprahu.cz/vyznamni-prazsti-zahradnici-19-stoleti/program-346/>

14 „Verzeichniss jener Bücher und Bilder welche in Monat November 1868 aus Heřman-Městetz in die prager fürstlich Kinskysche Bibliothek eingesendet wurden, und in dem Schrank No. 78 eingestellt sind“.

15 Soupis z roku 1884 má doplněny signatury v rozsahu 11413–11521.

16 Z 16 knih s číslem pražské palácové knihovny v dnešním fondu Heřmanův Městec je v seznamu uvedeno 12.

17 Současné signatury vznikly až po převzetí fondu Knihovnou Národního muzea a kvůli uložení ve dvou odděleních se dublují. Také proto je u jednotlivých titulů neuvádím.

18 K zámecké knihovně Sloup viz heslo v online databázi Provenio. *PROVENIO: Databáze vlastníků historických a moderních knižních sbírek a provenienčních záznamů v knihách*. Zámecká knihovna Sloup v Čechách [online]. Dostupné z <https://provenio.cz/records/c1667782-ce2e-44cc-a2e9-75cfac65bc31> [cit. 2024-08-26]. Jak se knihy původem ze zámku Sloup dostaly do Heřmanova Městce, je předmětem dalšího bádání.

jednotlivých majitelů, zejména příslušníků rodu Kinských.¹⁹ Několik knih nese jméno majitele, jehož se nepodařilo blíže určit.²⁰ Do knihovny se také „zatoulalo“ několik svazků jiných šlechtických rodů: Clary-Aldringenů,²¹ Thun-Hohensteinů,²² Silva-Tarouců²³ a Salmů.²⁴

Maria Charlotte Kinská, roz. von Kerpen (1782–1841)²⁵

Podpis „Charlotte Kinsky“²⁶ (obr. 2) je v anglických povídkách anglo-irské autorky literatury pro děti a mládež Marie Edgeworth (1768–1849) a knize Waltera Scotta vedle razítka jejího vnuka Ferdinanda Bonaventury. Knihy se do Heřmanova Městce dostaly pravděpodobně až s jeho knihami.

Rudolf Kinský (1802–1836)

Zda si nějaké knihy do Heřmanova Městce odvezl již jeho první majitel z rodu Kinských, není jisté. Razítka s iniciálami „RK“ a v jednom případě pouze s knížecí korunkou (obr. 1), v druhém případě i s rodovým znakem (obr. 3), se totiž vyskytují ve většině knih v palácové knihovně v Praze; část knih nese i pražský signaturní lístek. 46 knih s razítkem Rudolfa Kinského netvoří typický žánr zbytku zámecké knihovny Heřmanův Městec. Nalezneme zde antické klasiky ve vydáních ze 17. století, dále Cervantese, La Fontaina a Hoffmanna, ale též velké obrazové publikace. Počínaje knihami Rudolfa Kinského nesou téměř všechny tituly razítko „BIBLIOTHEK HEŘMANMĚSTEC“.

Vilemína Elisabeta Kinská, roz. Colloredo-Mansfeld (1708–1871)

To knihy Rudolfovy manželky Vilemíny Elisabety²⁷ byly v Heřmanově Městci „doma“. Svého muže přežila o 35 let, takže úpravy zámku svým synem jistě zažila a v Heřmanově Městci též zemřela. Razítko s „WK“ a knížecí korunkou nese drtivá většina z 25 jí přiřazených knih (obr. 4). Spolu s ním i samostatně se objevuje celá škála podpisů, nejčastěji „Wilhelmine de Colloredo M. 1823“ (obr. 5),²⁸ „W/Kinsky“ (obr. 1), „W.K.“, ve francouzsko-italském slov-

19 Mimo níže vypsané určené majitele se tyto provenienční znaky nepodařilo přiřadit konkrétním členům rodu Kinských: podpis „Josef Kinsky“, podpis „Leopoldus Comes de Kinsky mp“, dedikace „Ihre Durchlaucht Frau, Frau Fürstin Kinsky etc, etc, auf Chotzen F. [W?]“, supralibros s propletenými písmeny J[?] W K a hraběcí korunkou.

20 Podpisy Anna Schuster, B. W. Kissling, LBuckland a Mary Amsewell, K. Hez, nespecifikované věnování autora Nathaniela Meyera von Rothschild (1836–1905, člen bankovní rodiny, sběratel a bibliofil) a jedno razítko s písmeny J v Ů a nepřeložitelným přípisem „Emlék-Ürményi Jozsitol-Pali-atala Berezsor 24.3.883“.

21 2 knihy se signaturními štítky „Fürst Clary'sche Bibliothek in Teplitz“ a signaturami 9 C 62 a 11 E 21.

22 Štítek „Privateneigenthum des Fürst-Grosspriors Thun“ a slepotiskové razítko Quidobalda von Thun-Hohensteina (1823–1904).

23 Štítek Eugena Silva-Taroucy z roku 1898 je v kronice V. Hájka z Libočan (*Böhmische Chronik*. Praha, 1596) vedle podpisů neznámých J. F. Weisla (1764) a H. R. Beckera.

24 Pouze rukopisné „Salm“.

25 Jména příslušníků rodu Kinských uvádím v podobě podle online databáze Provenio (pouze zkrácené o „z Vchynic a Tetova“ a u žen doplněno jméno za svobodna či po sňatku), kde mají vlastní medailon. *PROVENIO: Databáze vlastníků historických a moderních knižních sbírek a provenienčních záznamů v knihách* [online]. Dostupné z <https://provenio.cz/> [cit. 2024-08-26].

26 V pražské palácové knihovně Kinských se nachází více než sto hudebních rukopisů a tisků s podpisem Marie Charlotty Kinské. BASTLOVÁ, 2013, s. 10–13, 349.

27 Vilemína byla velkou milovnicí hudby. V paláci Kinských nebo na zámku v Heřmanově Městci shromáždila početnou sbírku hudebnin a navázala tak na hudební aktivity Rudolfovy matky Marie Charlotty. S jejím vlastnictvím je spojeno více než 340 hudebnin uložených dnes v Knihovně Kinských v Praze. BASTLOVÁ, 2013, s. 10–13, 347.

28 Tyto knihy si Vilemína označila před sňatkem s Rudolfem Kinským, který uzavřela 12. 5. 1825.

níku dokonce „Guglielmine Principesa di Kinsky“.²⁹ Obsahově se díla řadí k francouzským klasikům 17. a 18. století (Racine, Fénelon, Corneille, Voltaire) ve vydáních okolo roku 1800, tedy těsně před Vilemínovým narozením. Vymykají se tomu pouze tři anglické tituly ze 30. let 19. století a ještě jedna mladší v Praze vydaná kniha německá.³⁰

Františka Kinská, provdaná kněžna z Lichtenštejna (1813–1881)

Knihla *Légera Noëla Amertumes et consolations* z roku 1835 s autorovým věnováním „A son Altesse sérénissime Madame la Princesse de Liechtenstein humble et respectueux hommage de l'auteur Leger Noël ... 1849“³¹ by mohla patřit Františce z Lichtenštejna, rozené Kinské (obr. 6).

Ferdinand Bonaventura Kinský (1834–1904)

Ferdinand Bonaventura Kinský ustanovil Heřmanův Městec roku 1855 svým úředním sídlem. Jakožto milovník koní a významná osobnost českého dostihového sportu zde roku 1875 založil hřebčín, jehož budova slouží svému účelu dodnes. Jeho zásluhou je i přestavba zámku do dnešní podoby, včetně sálu knihovny. Všech 111 knih nese razítko s iniciálami „FK“ a knížecí korunkou (obr. 7). V dílech mírně převládá německá dobová literatura nad francouzskou, doplňuje je literatura anglická reprezentovaná hned třemi díly autorky historických románů a memoárů Lucy Aikin (1781–1864).³² Jedna kniha nese též razítko jeho ženy Marie Josefy.

Marie Josefa Kinská, roz. z Lichtenštejna (1835–1905)

V knihách Marie Josefy běžné razítko „MK“ s knížecí korunkou (obr. 8) doplňuje v jednom případě rukopisný podpis „Marie Kinsky“. Oblíbeným autorem kněžny byl slezský a rakouský diplomat, politik a také německy píšící básník a dramatik Josef Christian von Zedlitz (1790–1862), jehož sebrané spisy obsahují tři z 11 jejích knih.

Karel Kinský (1858–1919)

Poslední velký soubor knih označený majitelem z knížecí větve patří Karlu Kinskému. Celkem 71 titulů nese červeně tištěné razítko s jeho iniciálami, které je kopií razítka Rudolfa Kinského se znakem rodu a korunkou ve svislém oválu (obr. 9). Značná část knih vyšla před Karlovým narozením, pět knih nese signaturní lístek hlavní knihovny včetně nejstarší knihy z Heřmanova Městce, básní německého pedagoga, teologa a básníka Heinricha Knausta (1520–1580) v basilejském vydání z roku 1594.³³ Následují výše zmínění klasici německé a francouzské literatury 18. a 19. století. Pouze několik knih pochází z počátku 20. století.³⁴ U bezdětného páru překvapí množství dětské literatury, které nepochází z doby z Karlova dětství.³⁵

29 D'ALBERTI, F. *Nouveau dictionnaire françois-italien*. Venezia, 1796.

30 FROST, W. *Der Mensch in Symbole*. Prag, 1846.

31 „Její Jasnosti kněžně z Lichtenštejna pokorná a uctivá pocta autora Legera Noëla ... 1849“.

32 Dalšími autorkami jsou německá spisovatelka, autorka románů a cestopisů Ida von Reinsberg-Düringsfeld (1815–1876), rakouská lyrička maďarského původu Wilhelmine Wickenburg-Almály (1845–1890) a George Sand.

33 KNAUST, H. *E Divi Justiniani Imperatoris Institutionibus Erotemata Latinogermanica*. Basilej, 1594.

34 FOGAZZARO, A. *The Saint*. London, 1906; MACDONALD, W. *Russland*. Würzburg, 1906; GAUTIER, T. *La Roman de la Momie*. Paris, 1907; ROD, E. *L'Ombre s'Etend sur la Montagne*. Paris, 1907; COULEVAIN, P. *Au Coeur de la Vie*. Paris, 1908.

35 Viz poznámka 9. Dále též anglickojazyčná *Dolly's Society Book* a německé ilustrované veršovánky od Klause Grotha *Kinderrheime alt und neu* a Ludwiga Richtera *Für's Haus, Winter, Frühling*.

Karel Kinský (1766–1831)

Jak se knihy zakladatele sloupské větve hrabat Kinských Karla dostaly na Heřmanův Městec, nevíme. Pravděpodobně až později spolu s knihami jeho ženy, švagrové, syna, dcery, vnučky či pravnučky. Razítko „BIBLIOTHEK HEŘMANMĚSTEC“ v jejich knihách chybí. Deset knih Karla Kinského je označeno razítkem s kaligraficky vyvedenými iniciálami „C. K.“ a hraběcí korunkou (obr. 10).³⁶ Stejně razítko, jen s číslovkou „2.“, mohlo patřit jeho synovi Karlu Kinskému (1813–1856), ale stejně tak mohlo, vzhledem k použití arabské číslovky, značit číslo razítka.

Elisabeth Kinská, roz. von Thun-Hohenstein (1791–1867)

Manželka Karla hraběte Kinského (1766–1831), majitele zámku Sloup,³⁷ označovala své knihy zásadně rukopisným podpisem. Nejčastěji pouze domácí podobou svého jména „Betty Kinsky“ (obr. 11), dále propojenými iniciálami „BK“ (obr. 12), řidčeji podpisem „Betty Kinsky Thun“.³⁸ Právě na hřbetech jejích knih se objevuje štítek s číslem, pravděpodobně signaturové značení její osobní knihovny. Otázkou je, zda souvisí s jejím možným pobytem v Heřmanově Městci, či se sem dostala později. Celkem má Betty podepsáno 103 knih,³⁹ ve třech z nich se vyskytuje ještě podpis Jeanne Thun.⁴⁰ Obsahová skladba knih nevybočuje z celkového charakteru knihovny, je zde ovšem patrné značné zastoupení autorek žen. Díla soudobých evropských spisovatelek jako Stéphanie Félicité de Genlis (1746–1830), francouzské autorky společenských románů a teorií o výchově dětí; první německé spisovatelky píšící pod vlastním jménem Johanny Schopenhauer (1766–1838); rakouské autorky historických románů a žacky W. A. Mozarta Karoliny Pichler (1769–1843); německé spisovatelky Henrietty Hanke (1785–1862); Angličanky, autorky historických románů, romantických povídek i naučné literatury Anny Elizy Bray (1790–1883); dodnes čtené Francouzky George Sand (1804–1876); německé spisovatelky Julie Burow (1806–1868), autorky prvních sociálních románů, kde věnovala zvláštní pozornost postavení žen v rodině; švédské románové spisovatelky Emilie Flygare-Carlén (1807–1892), která čerpala inspiraci z prostředí své námořnické rodiny; zapomenuté německé spisovatelky Marie Norden (1812–1878); Luisy Mühlbach (1814–1873), německé autorky cestopisných reportáží a historických a společenských románů, které se vyznačovaly zvláště dobrodružnými zápletkami, a Marie von Roskowské (1828–1889), německé knihkupyně a spisovatelky s polskými kořeny, tvoří plnou čtvrtinu všech knih Betty Kinské. Ve čtvrtém svazku titulu *Die Schwiegermutter* slezské autorky pozdního romantismu Henrietty Hanke hodnotí Betty Kinská dílo „sehr schön – aber zu Morallysch – langweilich“.⁴¹

Johanna Nepomuk Thun-Hohenstein (1792–1849)

Sestra výše zmíněné Betty Kinské zůstala neprovdána. Ve třech dílech se objevuje v prvních svazcích podpis Johanny a v dalších svazcích Betty. Podpis „Jeanne Thun“ se nachází celkem

36 Ještě mu pravděpodobně patří kniha s rukopisným exlibris „Obristleutenant Kinsky von Gr. Clumau [?] Chevaux légers No 5.“

37 V zámecké knihovně Sloup v Čechách jsou dochovány další knihy všech následujících příslušnic sloupské linie rodu Kinských. Více o zámecké knihovně Sloup viz pozn. 18.

38 Na modlitební knižce jsou vytlačeny na hřbetě i ochranné krabičce zlačené iniciály B. K. a uvnitř je vložena vylišená kytička. ZAIGUELIUS, G. J. U. *La Voie du Salut ou Prière Journalières recueillies des Péres de l'Eglise et des Meilleurs Auteurs de Nos Temps*. Vienne, [1820].

39 Čísla na hřbetech jdou výše než 103, knihovna tedy byla rozsáhlejší.

40 Viz další text.

41 „velmi pěkné – ale příliš mravoučné – nudné“

v 17 dílech vydávaných v rámci již zmíněné edice v Budapešti v letech 1828–1829. Také zde tvoří téměř polovinu knih díla francouzských autorek historických románů Stéphanie F. de Genlis a Sophie Ristaud Cottin (1770–1807).

Filipina Kinská (1811–1890)

Prorozená dcera Betty a Karla Kinských Filipina si podepisovala knihy přezdívkou „Pini“ nebo celým jménem „Philipine Kinsky“ (obr. 13). V Heřmanově Městci se dochovaly tři francouzské romány, které jí patřily.

Franziska Kinská, roz. z Hartigu (1854–1939)

Pět knih se štítkem s natištěným jménem „FRANZISKA GRÄFIN KINSKY“ (obr. 14), manželky Filipinina syna Augusta Františka Kinského (1849–1941), zahrnuje 10 dílů *La Dégringolade* francouzského spisovatele, průkopníka detektivní literatury, Émila Gaboriau (1835–1873), dva francouzské romány a jednu filozofickou knihu jezuity Friedricha Klimkeho *Unsere Sehnsucht* z roku 1917.

Juliana Kinská (1880–1935)

Také několik knih dcery Franzisky Juliany, jedné z posledních obyvatelk zámku Sloup, se dostalo do knihovny v Heřmanově Městci. Tři francouzské romány a jedna dětská kniha jsou označeny kaligrafickým razítkem se jménem „Julia Kinsky“ (obr. 15); dvě též vlastnoručním podpisem. *Les Vacances de Pauline* francouzské spisovatelky Lii Cresseden i obě další knihy⁴² jsou dle titulů četbou pro dívky.

Sophie Kinská, roz. Mensdorf-Pouilly (1845–1909)

Kniha Sophie,⁴³ manželky Bedřicha Karla Kinského (1834–1899) z kostelecké větve rodu, a jejich dcery Terezie, provdané Clary-Aldringen (1867–1943),⁴⁴ dokládá udržování kontaktů i s touto větví rodu. Další knihy Sophie Kinské se nacházejí na zámku v Kostelci nad Orlicí.⁴⁵

Zdenko Kinský (1844–1932)

Rozměrné exlibris s rodovým znakem, vyobrazením zámku Karlova Koruna v Chlumci nad Cidlinou a fotografií majitele Zdenka Kinského nesou dvě knihy uložené v Heřmanově Městci.

Oldřich Ferdinand Kinský (1893–1938)

Poslední majitel Heřmanova Městce⁴⁶ Oldřich Ferdinand Kinský nechal vytvořit nové razítko; bez rodového znaku, neboť Československá republika šlechtické tituly neuznávala, pouze s textem „Ulrich Ferdinand Kinsky'sches SCHLOSS HEŘMANMĚSTEC“ (obr. 16). Je jím zpětně označena jedna kniha z roku 1907.⁴⁷

42 MUELLER, E. *Robinsonette*. Paris, 1885; FRANAY, G. *La Chateau des Airelles*. Paris, 1895.

43 Podepsala si „Sophia Kinsky“ historický román od francouzské autorky Marie Reynés-Monlaur (1866–1940).

44 Podpis v podobě domácího „Tesy Clary Kinsky“.

45 K zámecké knihovně Kostelec nad Orlicí viz heslo v online databázi Provenio. *PROVENIO: Databáze vlastníků historických a moderních knižních sbírek a provenienčních záznamů v knihách*. Zámecká knihovna Kostelec nad Orlicí [online]. Dostupné z <https://provenio.cz/records/4760a951-f0ba-443c-bde2-3415616a696a> [cit. 2024-08-26].

46 Rodový majetek zdědil ještě dvouletý syn František Oldřich, který roku 1940 odecestoval s matkou a sestrou do Argentiny.

47 Oldřich Kinský dědil Heřmanův Městec po strýci Rudolfovi až v roce 1925.

Mathilda Kinská, roz. von Bussche-Haddenhausen (1900–1974)

Druhá žena Oldřicha Ferdinanda Kinského byla majitelkou posledních knih, které přibyly do knihovny v Heřmanově Městci. Knihy si opatrovala rukopisným podpisem „Mathilde Bussche“ (obr. 17) či „Mathilde Kinsky“. Jedná se o dvě dětské knihy, nejspíše pro její děti, dějiny rodu Salviaty a průvodce Berlínem, který má na titulním listě natištěné razítko „Don't steal this book for fear of shame for in it is the owners name“. ⁴⁸ Její syn František Oldřich Kinský se o 70 let později neúspěšně pokoušel získat statky knížecí větve Kinských odebrané jim na základě Benešových dekretů zpět do vlastnictví rodu.

Obsahový rozbor knihovny Heřmanův Městec potvrdil domněnku, že se jedná o prázdninovou četbu. Překvapivá je absence časopisů, které by „odlehčenou“ literaturu doplňovaly o aktuální témata. Tu však vysvětluje úzké napojení heřmanoměsteckého fondu na pražskou Knihovnu Kinských. Časopisy a další knihy pořízené přímo do Heřmanova Městce byly po čase odesílány do Prahy, kde byly zkatalogizovány a zařazeny na konec signaturní řady. Opačným směrem pak putovaly starší tituly, které dodnes nesou signaturní lístek pražského fondu.

Provenienční záznamy v knihách ukázaly, že vlastnoručním podpisem si knihy označovaly zejména ženy. Muži své knihy značili téměř výhradně razítky. Majitelek z rodu Kinských bylo dvanáct a často používaly zkrácenou či domáckou podobu svého křestního jména. Pouze Elisabeth „Betty“ Kinská napsala do knihy svůj dojem z četby. Průzkum doložil, že díla ženských autorek četly nejenom ženy, ale také muži. Například z deseti děl G. Sand obsahují hned dvě razítko Ferdinanda Kinského. ⁴⁹ V porovnání s fondem zámecké knihovny Měšice, která byla podobnou detašovanou knihovnou pražské palácové knihovny hrabat z Nostic, je množství ženského prvku, jak na straně autorek, tak čtenářek v knihovně Heřmanův Městec, výrazně více.

48 „Neukradni tuto knihu ze strachu před hanbou, neboť je v ní uvedeno jméno majitele.“

49 Další díla žen s razítkem Ferdinanda Kinského viz pozn. 32.

THE CASTLE LIBRARY OF HEŘMANŮV MĚSTEC: HOLIDAY READING OF THE WOMEN OF THE KINSKY FAMILY

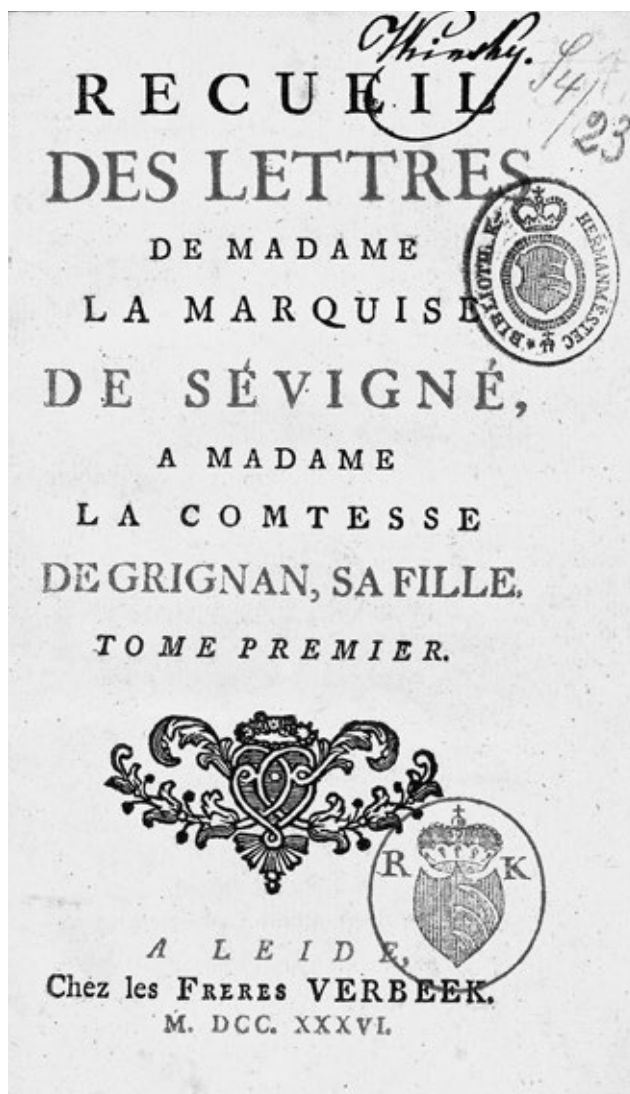
Summary: The book collection from the castle in Heřmanův Městec, which belonged to the princely branch of the Kinsky family from 1828, comprises just over 1,000 volumes. The content primarily reflects “holiday” reading material, consisting mainly of 19th-century French, German, and English novels and short stories. This is complemented by a few older titles brought from the Prague library in the Kinský Palace, under whose administration the library at Heřmanův Městec once fell, as evidenced by Prague catalogues. The significant proportion of works by female authors may seem surprising at first glance. However, this is easily explained: more than half of the provenance records in the books belong to women from the Kinsky family, particularly from the comital branch at Sloup v Čechách. In total, provenance marks from 24 identified owners were recorded, including 12 women, 8 men, and 4 family libraries.

Key words: Kinsky family of Vchynice and Tetov, castle libraries, book provenance, reading, women’s reading.

Mgr. Monika Veverková (* 1978)

Vystudovala FF UK, obor Knihověda, a od roku 2003 pracuje v Oddělení rukopisů a starých tisků Knihovny Národního muzea jako kurátorka sbírky starých tisků. V současnosti se věnuje zejména provenienčnímu průzkumu v rámci navazujících projektů NAKI zaměřených na problematiku výzkumu knižních proveniencí a rekonstrukci starších českých knihoven, kde má na starosti správu databáze vlastníků knih PROVENIO.

Obr. č. 1: Razítko zámecké knihovny Heřmanův Městec, tužkou psaná signatura, podpis „W/Kinsky“ Vilemíny Kinské a větší razítko Rudolfa Kinského

A close-up of a handwritten signature in cursive script, which reads 'Charlotte Kinsky'.

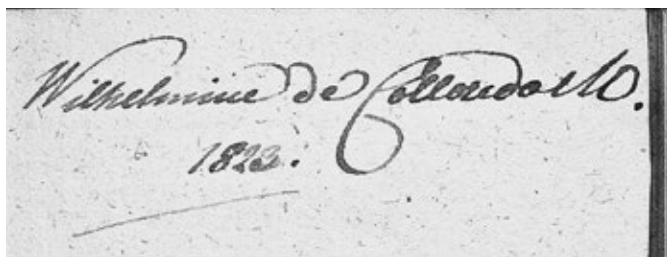
Obr. č. 2: Podpis Marie Charlotty Kinské

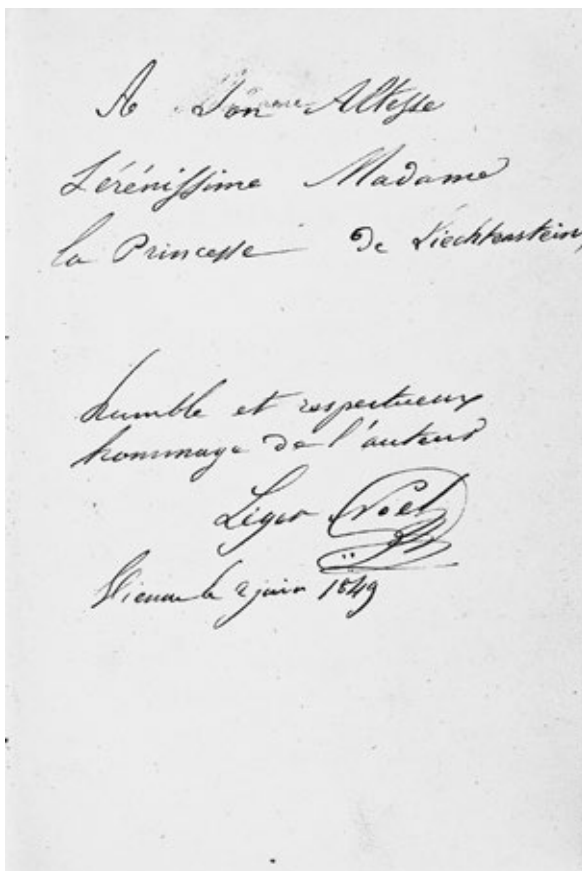
Obr. č. 3: Menší
razítka Rudolfa
Kinského

Obr. č. 4: Razítka
Vilemíny Elisabety
Kinské

Obr. č. 5: Podpis Vilemíny
Elisabety Kinské v podobě
„Wilhelmine de Colloredo
M. 1823“

Obr. č. 6: Věnování autora
Františka Kinské, provdané kněžně
z Lichtenštejna

Obr. č. 7: Razítko Ferdinanda Bonaventury Kinského

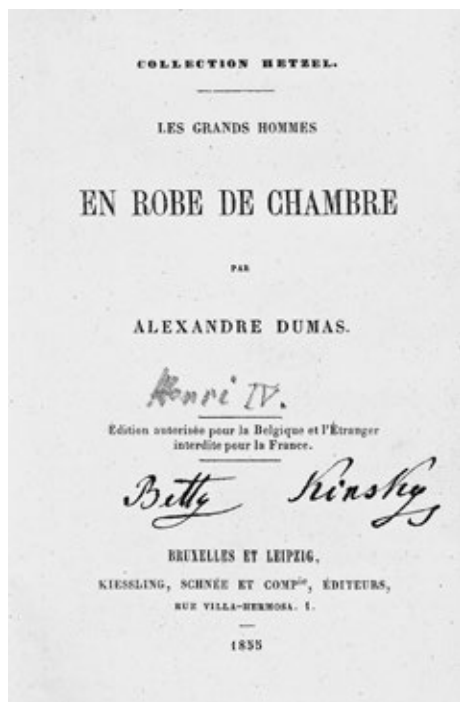
Obr. č. 8: Razítko Marie Josefy Kinské

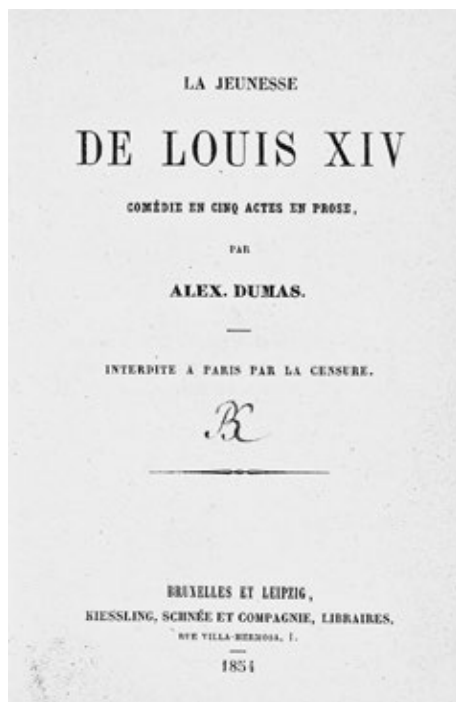
Obr. č. 9: Razítko Karla knížete Kinského

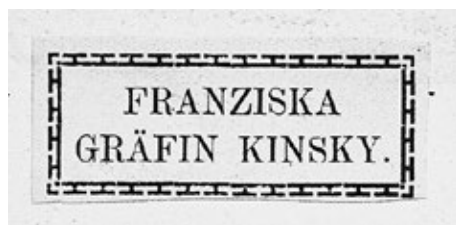
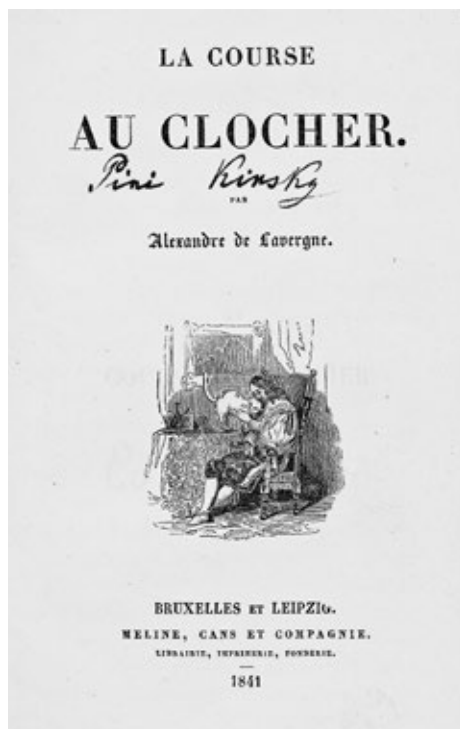
Obr. č. 10: Razítko Karla hraběte Kinského

Obr. č. 11: Podpis Elisabethy „Betty“ Kinské

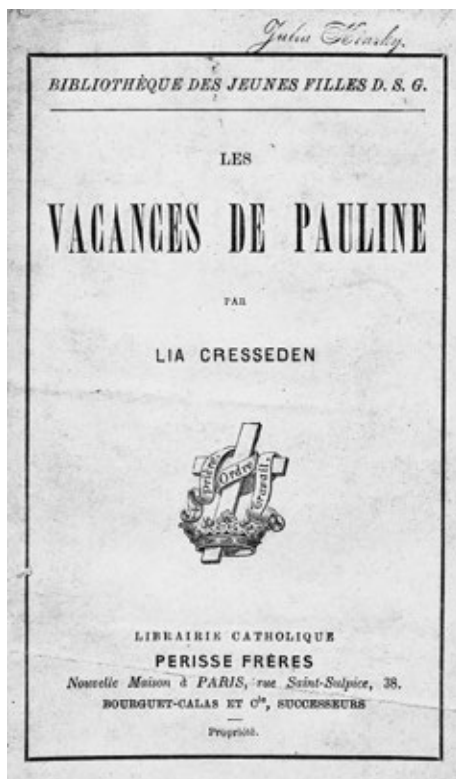

Obr. č. 12: Inicialy Elisabethy „Betty“ Kinské

Obr. č. 14: Štítek se jménem Františky Kinské

Obr. č. 13: Podpis Filipiny Kinské

Obr. č. 15: Kaligrafické razítko Julie Kinské

Obr. č. 16: Razítko Oldřicha Ferdinanda Kinského

Obr. č. 17: Podpis a vlastnické razítko Mathildy Kinské